Wehner Tibor

ÚJABB ELŐADHATATLAN SZÍNJÁTÉK-FUTAMOK 1.

AKÁR

(a színész-lét nehézségei)

A fények manipulálásával bizonyára könnyen megoldható: valaki – mintha a „semmibe vész" folyamat ellentettjeként a semmiből tűnt volna elő – megjelenik a színpadon. (A „színpad" kifejezés kissé elhamarkodott, bár tulajdonképpen megalapozottnak tűnő alkalmazásával máris az ingoványos valóság-tévúton járunk.) A tradicionális jegyek szerint talán férfiként leírható valaki – de lehet esetleg férfias nő is – egy színész, és egyúttal persze egy hétköznapi alak. Nem, nem olyan színész, akinek a szerepe hétköznapi alak, hanem olyan, valójában hétköznapi alak, aki egyúttal, a foglalkozása szerint színész. Mindez arra a feltételezésre kényszerítheti a szemlélőt (ha van ilyen), hogy ez a hétköznapi alak, aki egyébiránt színész, képtelen lenne eljátszani a hétköznapi alak figuráját – szerepét –, mert hogy már eredendően az. Mesterkélt, erőltetett, hiteltelen lenne, ha megpróbálná. Mindezzel azonban – az eleve garantált kudarc mellett – egyúttal a színész-voltát kérdőjelezné meg: hogyan lehet az, hogy még egy olyan, nem különösebben nagy felkészültséget igénylő, nagy formátumúnak aligha ítélhető alakításra sem képes (hitelesen), mint egy hétköznapi alak. A hétköznapi alak. Vagyis színészként is menthetetlenül reménytelen, csapnivaló, a szakmai szlogennel jellemzetten: ripacs. Se nem ez, se nem az, csupán egy senki. A semmiből előtűnt senki – és ennél a metaforánál lejjebb aligha süllyedhetünk. Álldogál a „színpadon" ez a szerencsétlen színész, kiesve a nem vállalható, valójában nehezen meghatározható szerepéből, teljesen tanácstalan, már-már meghasonlana önmagával, ha ezt el tudná játszani valamiképpen. És mert nem tudja ezt eljátszani, hagyja a francba az egészet. Mérhetetlen közönnyel leplezné zavarát, ha zseniális lenne alakítása. Viszont érzi azért, hogy – szerepálmok

hiányában mégiscsak mentendő a reménytelen helyzetet – valamifajta akcióra, cselekvésre lenne szükség a feszültség fokozása vagy legalábbis az érdeklődés fenntartása érdekében, de nem tudja, mi lenne, mi lehetne az. A tehetetlenség láthatatlan bilincsbe zárja. Némely színikritikus-véleményvezér meggyőződése szerint ez maga a nagyszerű dráma. A gyanútlan szemlélőkben, a nézőkben (?) fel sem merül, hogy az egyetlen lehetséges megoldás gyanánt a nyílt színi – milyen furcsa hangzása van ennek a fogalomnak: nyílt színi – szeppuku végrehajtásának gondolata merül fel a színész-hétköznapi alakban, és persze nem csupán a csupasz színjáték hazug szabályai és keretei között, hanem üdvözítő, valóságosnak ítélhető megoldás gyanánt. A kellékes viszont – a megszokott blamázs – már megint nem végezte el rendesen a dolgát – sehol egy damaszkuszi acél –, így a színész-hétköznapi alaknak csak egy megkeseredett káromkodásra futhatja: ez a színház (?) már régóta a léhűtők és gazemberek túlélésre játszó látszatszínháza, szarháziak. Így mindenki, mindent túlél. Látszatszínház, valójában az, és – miután a megegyezésekre játszik – végső soron roppant unalmas.

(A szövegben szereplő *bizonyára*, *tulajdonképpen*, *talán*, *persze*, *aligha*, *valójában*, *egyébiránt*, *egyúttal*, *valamiképpen*, *mégiscsak*, *valamifajta*, *legalábbis*, *némely*, *nem csupán* – és az ezúttal sajnálatosan mellőzött *ámbár* – töltelék-szavak az írói fantázia sablon-szüleményei, és alapjaiban határozzák és kérdőjelezik meg az előadhatatlan színjáték leírásának hitelességét.)

DRÁMAI JÁTÉKOK

(a csupasz előadás)

A színpad kész díszlet-kavalkád: van itt minden, részleteiben tetszelgőn. Kerti lugas, könyvtárszoba, operett-lépcső, trónterem, kispolgári lakás stb. – szabad a vásár, csak az a fontos, hogy minél több rejtett, a színpadra vezető be- és a színpadról nyíló kijárati lehetőség nyíljon meg. A nagy jövés-menésben így elkerülhetők a felesleges ütközések. Színek nincsenek, minden szürke.

A szereplők – hol nők, hol férfiak – némák, mozgásuk nyugodtnak mondható, jelenlétük természetes, magatartásuk túlzásoktól mentes, gesztusaik nincsenek, színészi kommunikációjuk minden rendezői utasítás ellenére a teatralitást messze elkerülő, az általánosságok szintjén, de a lehető legteljesebb átéléssel előadott.

Bejön az első. Leül. Reménykedni kezd.

Bejön a második. Ácsorog. Undorodni kezd.

Bejön a harmadik. Fel-alá járkál. Rettegni kezd.

Bejön az negyedik. Bámészkodik. Epekedni kezd.

Bejön az ötödik. Az egyetlen eszközhasználóként seprűt ragad. Söprögetni kezd.

Bejön a hatodik. Fontolgatni kezdi, hogy visszaforduljon-e?

Bejön a hetedik. Szemét valahová a távolba szegezi. Félni kezd.

Kimegy a negyedik.

Bejön a nyolcadik. Repesni kezd.

A harmadik befejezi a rettegést. Kezd megnyugodni.

Bejön a kilencedik, miközben kimegy a hatodik. Gyűlölni kezd.

Bejön a tizedik. Megáll az első előtt. Lelkileg haldokolni kezd.

Az ötödik a sarokba dobja a söprűt. Diktatórikus allűrökbe kezd bonyolódni.

A hetedik félelmében bosszút forral.

A feszültség már-már elviselhetetlen.

A második fején találja a szöget. Tétovázni kezd, hogy kimenjen-e.

Bejön a tizenegyedik, pórázon kecskét vezet. Gondolatban vérét veszi.

Mindenki (korábbi magatartásával párhuzamosan vagy azzal együtthangzón) csodálkozni kezd.

Ősdi trükk: függöny.

(Talán nyilvánvaló, hogy az előadás kulcsmozzanata a kezdés. Aztán hogy a folyamat során – vagy a végén – min mennek keresztül és hová érkeznek el a színpadon feltűnő, onnan távozó, és a színpadon maradt szereplők, azt ők maguk döntik el, illetve azt a kezdés által meghatározott pillanatnyi tudatállapotuk vezérli és koordinálja.)

BUGY-BUGY

80

(anti-musical)

Konvencionális nagyszínház volt. A földszinti, a széksoroktól megtisztított, állóhelyes szekcióvá csupaszított nézőteret az emeltföldszinti és az emeleti, körbefutó páholysor övezte. A *Félbeszakadt purparlé a rejtélyek fürdővárosában* címmel meghirdetett, háromfelvonásos, konfliktusmentes zenés játék (anti-musical, ejtsd: antimjuzikel) bemutatója alkalmából a rendezők – a zseniális rendezői utasítás szellemében – a páholyokat jakuzzikká (ejtsd: dzsakuzzikká) alakították. A jakuzzi-jegyeket (ejtsd: dzsakuzzijegyeket) árverési menetben nyerhették el és vásárolhatták meg a majdani nézők, akiknek el kellett fogadniuk a részvételi szabályzatot. (Az állóhelyek értékesítése, illetve az állóhely-jegyek megszerzése ennél kissé egyszerűbb, problémamentesebb volt.) A bemutató meghirdetésének pillanatától őrületes roham indult meg a jegyekért – a pályázók döntő hányada a jakuzzira (ejtsd: dzsakuzzira) szóló belépőre áhítozott –, a korábban nagy anyagi gondokkal küzdő színház bevétele az egeket ostromolta. A szerencsés jegynyerteseknek több feltételnek is meg kellett felelniük, illetve egy részvételi nyilatkozatot kellett aláírniuk. Minden néző csak egyetlen jegy megvásárlására kapott lehetőséget, tehát fel sem merülhetett egy-egy négyszemélyes jakuzzi (ejtsd: dzsakuzzi) családok vagy baráti társaságok általi elfoglalásának lehetősége, így érvényesülhetett a rejtett rendezői koncepció: csakis idegenek kerülhessenek egy-egy páholy-medencébe. Bár a páholy-jakuzzik (ejtsd: páholydzsakuzzik) mélysége a megszokott volt – két fekvő, és két ülőhelyes, kétféle, huszonnégy befúvásos, mozgó fúvókákkal felszerelt, minden szempontból felüdítő masszázsélményt biztosító, magas kényelmi és technikai színvonalú, igényesen megformált (csillogó krómnikkel tartozékokkal díszített), szemre is tetszetős berendezések –, igazolást kellett bemutatni az úszni-tudásról és a test egészséges és higiénikus voltáról. (Pl. a legenyhébb körömgombafertőzés is kizáró ok volt.) A jakuzzik (ejtsd: dzsakuzzik) vizének optimális, változatlan hőmérsékletét az igazgatóság az előadás végéig garantálta. Az egyik legfontosabb, már a bejáratnál ellenőrzött feltétel szerint a nézőknek elegáns, a színházi atmoszférához illő Dress code (ejtsd: dresszkód) által megszabott öltözetben (Alternative black tie-kategória /ejtsd: álternatívblekktáj/) kellett megjelenniük, és átöltözésről, vetkőzésről szó sem lehetett – vagyis könnyed fürdőzésre senki sem számíthatott –, mert a toalettek eleganciáját az előadás

végéig mindenkinek változatlanul meg kellett őriznie. Végső soron ez színház, és nem egy világvárosi strand vagy egy mondén gyógyfürdő volt, és erre a diszkréten elhelyezett feliratok is figyelmeztettek: a lábakat a korlátra feltenni, a könyöklőről kilógatni tilos! Amiként a különböző fürdőzési segédeszközöket is (pl. sárga műanyag kacsákat) már a bejáratnál elkobozták a megvesztegethetetlen alkalmazottak. A szünetekben – kissé oldandó azért a merev fegyelmet – egy-egy pohár pezsgő felszolgálásával kedveskedtek a páholy-nézőknek a szigorúságukat mindvégig fenntartó, kigyúrt jegyszedők. Miután a színpadnak nevezett övezet előtt lengedező függöny szétnyílt, a *Félbeszakadt purparlé a rejtélyek fürdővárosában* című előadás – és ezt mind az állóhelyesek, mind a jakuzzisok (ejtsd: dzsakuzzisok) is így érzékelhették – kissé furcsán alakult: a több évtizeddel korábban divatos kuplékra alapozott zenés játék dalainak szövegét a színészek csak tátogták, de a playbackelés (ejtsd: plébekkelés) nem működött: csupán a zenei futamokat (és azokat is kissé torzítottan) sugározták a hangszórók. Néhány dal ilyetén „elhangzása" után a színészek maguk is ráuntak erre az átlátszó és kissé nevetséges színjátékra, és befejezve a tátogatást inkább a színpadi jelenlétre koncentráltak: élénk érdeklődést tanúsítva azt szemlélték, hogy mi történik a jakuzzik (ejtsd: dzsakuzzik) környékén. (A nagy füles fotelben trónoló primadonna /csajszi/ fel is állt, a színpad széléhez tipegett, és pipiskedve megpróbált belesni a proszcéniumpáholyba, de miután a páholy korlátjának felső szélét nem érte föl, bosszankodva visszakullogott a helyére. A meghiúsult kísérletet figyelve a bonviván /ficsúr/ a színfalak mögé sietett, ahonnan kezében egy jókora Black & Decker (ejtsd: blekenddekker – bár ez nem a reklám helye) ütve fúró géppel tért vissza, és azonnal lázasan dolgozni kezdett: gyors, nagy szakértelemről tanúskodó mozdulatokkal a proszcéniumpáholy korlátfalán egy lyukat fúrt, amelyen keresztül a mögötte működő jakuzzi (ejtsd: dzsakuzzi) vize bő sugárban – mintha egy hűs, nagy hozamú forrás lenne – a színpadra ömlött. A vízfolyam megindulásakor hangzott el a dalszínmű egyetlen, a primadonnának célzott prózai /kulcs/mondata:

BONVIVÁN /FICSÚR/: Oh, ügybuzgalom, oh ügybuzg…

De a primadonna (csajszi) ekkor már másfelé figyelt. Mindeközben a proszcéniumpáholy-jakuzzi (ejtsd: proszcéniumpáholydzsakuzzi) lassan leeresztett, illetve pontosabban kiürült, a benne ülők, a színház díszvendégei (VIP) (ejtsd: viájpí) vacogni kezdtek. Kisvártatva a zene is elhallgatott, csak a víz halk morajlásának, bugyborékolásának hangjai lengték be a színháztermet.
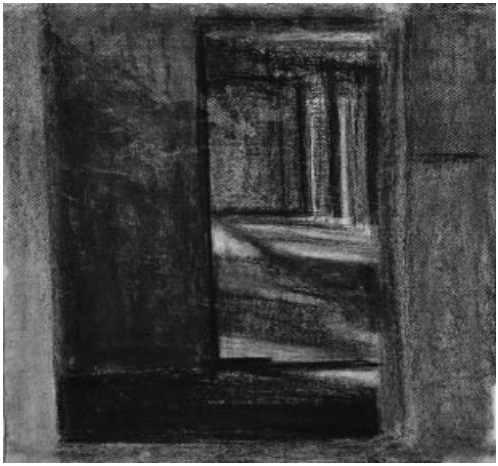
Az előadás végén – a színészek egyre inkább önmagukba fordultak, majd a nézőtérnek hátat fordító, gyászoló, megásatlan sír körül álldogáló csoporttá szerveződtek (fejük fölé fekete gyászszalagokkal ékesített koszorú ereszkedett) – a medencékből elalélt frissességgel kilépő nézők az előcsarnok felé indulva a légbefúvásos szárító helyiségben időzhettek tetszés szerinti ideig, mígnem megszáradva, kissé gyűrötten és kábán, de egyfajta katarzis-élménnyel gazdagabban (vagy legalábbis mindennek illúziójával) szabadon távozhattak. Az előcsarnokon át, a földszinti, állóhelyi nézők sorfala között, tüntető tapsvihar közepette léphettek ki a valóságosnak ítélt (vagy reálisnak vélt) térbe. Mehetett, ki merre látott. Közben a buzgó színpadmester megkezdte a vízminták alapján a jakuzzik (ejtsd: dzsakuzzik) olcsó pezsgővel kevert vizének kötelezően előírt vegyelemzését, majd leeresztését.